

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MICHAL BOBEK
prezentate la 13 iulie 2017¹

Cauza C-194/16

Bolagsupplysningen OÜ
Ingrid Ilsjan
împotriva
Svensk Handel AB

[cerere de decizie preliminară formulată de Riigikohus (Curtea Supremă, Estonia)]

„Regulamentul nr. 1215/2012 – Competența în materie delictuală și cvasidelictuală – Publicarea de informații pe internet – Drepturile referitoare la personalitate ale persoanelor juridice – Centru de interese – Ordin de a șterge și de a corecta informațiile într-un alt stat membru – Cerere de despăgubiri”

Cuprins

I. Introducere	2
II. Dreptul aplicabil	3
III. Situația de fapt, procedura și întrebările preliminare.....	3
IV. Apreciere	5
A. Aplicabilitatea în cazul persoanelor juridice a normei de competență bazate pe „centrul intereselor”	6
1. Introducere: evoluția jurisprudenței (cum a devenit excepția regulă)	6
2. Drepturile referitoare la personalitate ale persoanelor juridice	8
a) Răspunsul de principiu	9
b) Răspunsul pragmatic	11
c) Tratarea persoanelor juridice în mod diferit în temeiul Regulamentului nr. 1215/2012? ..	13

¹ Limba originală: engleza.

B. Competența internațională pentru acțiunile privind prejudicii aduse drepturilor referitoare la personalitate cauzate de informații publicate online	14
1. Dificultățile de menținere a abordării de tip „mozaic” pentru acțiunile în materie delictuală legate de internet	15
2. Alternativa mai restrânsă	17
a) Testul redefinit	18
b) Localizarea centrului intereselor	19
c) Concluzie intermediară	21
C. Competența pentru emiterea unui ordin de rectificare și de ștergere a presupuselor informații prejudiciabile	22
V. Concluzie	24

I. Introducere

1. O societate estoniană care desfășoară activități în Suedia a fost inclusă pe o listă neagră pentru presupuse practici comerciale îndoielnice, pe pagina de internet a unei federații a angajatorilor din Suedia. Astfel cum se întâmplă în mod inevitabil în era curajului anonim pe internet, cunoscută global pentru stilul său rafinat, înțelegere subtilă și moderație, pagina de internet a atras un număr de comentarii ostile din partea cititorilor săi.

2. Societatea estoniană a introdus o acțiune în fața instanțelor estoniene împotriva federației suedeze. Aceasta a acuzat faptul că informațiile publicate i-au afectat onoarea, reputația și renumele. Aceasta a solicitat instanțelor estoniene să oblige federația suedeză la rectificarea informațiilor și la ștergerea comentariilor de pe pagina sa de internet. De asemenea, aceasta a solicitat despăgubiri pentru prejudiciul pretins suferit ca urmare a informațiilor și a comentariilor care au fost publicate online.

3. Riigikohus (Curtea Supremă, Estonia) are îndoieli cu privire la competența instanțelor estoniene în această cauză. Prin urmare, aceasta a adresat Curții, în esență, trei întrebări: în primul rând, instanțele estoniene pot să își declare competența de a examina această acțiune pe baza „centrului intereselor” reclamantei, un temei special de competență pe care Curtea l-a aplicat anterior în cazul persoanelor fizice, însă deocamdată nu și în cazul persoanelor juridice? În cazul unui răspuns afirmativ, în al doilea rând, cum ar trebui stabilit centrul intereselor unei persoane juridice? În al treilea rând, în cazul în care competența instanțelor estoniene ar fi limitată la situațiile în care prejudiciul s-a produs în Estonia, instanța de trimitere se întreabă dacă aceasta poate să oblige federația suedeză la rectificarea și ștergerea informațiilor în cauză.

4. Sunt două elemente noi care invită Curtea să examineze dintr-o perspectivă nouă și poate mai critică jurisprudența sa anterioară: o *persoană juridică* (nu o persoană fizică) solicită în esență *rectificarea și ștergerea* unor informații accesibile pe internet (și abia în al doilea rând despăgubiri pentru presupusul prejudiciu adus reputației sale). Această configurație faptică determină întrebarea în ce măsură ar fi necesară o actualizare a normelor aparent destul de generoase privind competența

internațională stabilite anterior în Hotărârea Shevill² cu privire la defăimarea prin mijloace de comunicare tipărite și apoi extinse în continuare în Hotărârea eDate³ la prejudiciul cauzat reputației unei persoane fizice prin informațiile publicate pe internet.

II. Dreptul aplicabil

Regulamentul nr. 1215/2012

5. În temeiul considerentului (15) al Regulamentului (UE) nr. 1215/2012⁴, normele de competență ar trebui să prezinte „un mare grad de previzibilitate și să se întemeieze pe principiul conform căruia competența este determinată, în general, de domiciliul pârâtului”.

6. Mai departe, conform considerentului (16), „[î]n afară de instanța domiciliului pârâtului, ar trebui să existe și alte instanțe autorizate în temeiul unei legături strânse între instanță și acțiune sau în scopul bunei administrări a justiției. Existența unei legături strânse ar trebui să asigure securitatea juridică și să evite posibilitatea de a se introduce o acțiune împotriva pârâtului în fața unei instanțe dintr-un stat membru care nu era previzibilă în mod rezonabil de către acesta. Acest lucru este important în special în litigiile privind obligații necontractuale care rezultă din încălcări ale intimității și ale drepturilor legate de personalitatea sa, inclusiv privind calomnia”.

7. Norma generală care reglementează competența internațională este prevăzută la articolul 4 alineatul (1), conform căruia „persoanele domiciliuate pe teritoriul unui stat membru sunt acționate în justiție, indiferent de naționalitatea lor, în fața instanțelor statului membru în cauză”.

8. În conformitate cu articolul 5 alineatul (1) din același regulament, se poate deroga de la această normă numai în cazurile prevăzute în secțiunile 2-7 din capitolul II.

9. Norma prevăzută la articolul 7 alineatul (2) (conținută în secțiunea 2 din capitolul II din Regulamentul nr. 1215/2012) este relevantă în prezenta cauză. În materie delictuală și cvasidelictuală, o persoană domiciliată într-un stat membru poate fi acționată în justiție într-un alt stat membru în fața „instanțelor de la locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă”.

III. Situația de fapt, procedura și întrebările preliminare

10. Bolagsupplysningen OÜ (denumită în continuare „reclamanta”) este o societate cu sediul în Tallinn, Estonia, care aparent își desfășoară cea mai mare parte a activității sale în Suedia. Doamna Ingrid Ilsjan este o angajată a reclamantei.

11. Svensk Handel AB este o federație comercială din Suedia (denumită în continuare „pârâta”).

12. Pârâta a inclus reclamanta pe o listă neagră publicată pe pagina sa de internet, afirmând că aceasta „săvârșește acte de fraudă și înșelăciune”. Pe forumul de discuții al paginii de internet se regăseau aproximativ 1 000 de comentarii ca răspuns la includerea pe lista neagră, inclusiv apeluri la acte de violență împotriva reclamantei și a angajaților acesteia.

2 Hotărârea din 7 martie 1995, Shevill și alții (C-68/93, EU:C:1995:61).

3 Hotărârea din 25 octombrie 2011, eDate Advertising și alții (C-509/09 și C-161/10, EU:C:2011:685).

4 Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (reformare) (JO 2012, L 351, p. 1).

13. La 29 septembrie 2015, reclamanta și doamna Ilsjan au introdus o acțiune împotriva pârâtei în fața Harju Maakohus (instanța districtuală din Harju, Estonia) („instanța de prim grad”). Reclamanta și doamna Ilsjan au solicitat obligarea pârâtei la rectificarea informațiilor publicate cu privire la reclamantă și la ștergerea comentariilor de pe pagina sa de internet. De asemenea, reclamanta a solicitat despăgubiri pentru prejudiciul material suferit, în special pentru pierderi de profit, în cuantum de 56 634,99 EUR. Doamna Ilsjan a solicitat despăgubiri pentru prejudicii morale, într-un cuantum evaluat de instanță. Reclamanta și doamna Ilsjan au susținut că acestea au suferit prejudicii ca urmare a acțiunilor pârâtei. Acestea au afirmat că publicarea de informații incorecte a paralizat activitatea reclamantei în Suedia.

14. Prin ordonanța din 1 octombrie 2015, instanța de prim grad a respins acțiunea. Aceasta a considerat că nu a fost dovedit faptul că prejudiciul în cauză ar fi fost produs în Estonia. Prin urmare, aceasta nu și-a putut stabili competența în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012. Informațiile și comentariile erau redactate în limba suedeză și, fără traducere, acestea nu erau inteligibile pentru vorbitorii de estoniană. În plus, scăderea cifrei de afaceri era exprimată în coroane suedeze, ceea ce indica faptul că prejudiciul s-a produs, de fapt, în Suedia. Doar faptul că pagina de internet putea fi accesată în Estonia nu putea să stabilească în mod automat competența instanțelor estoniene.

15. Reclamanta și doamna Ilsjan au atacat ordonanța respectivă în fața Tallinna Ringkonnakohus (Curtea de Apel, Tallinn, Estonia). La 9 noiembrie 2015, instanța respectivă a respins acțiunea, confirmând absența competenței internaționale a instanțelor estoniene.

16. O altă acțiune a fost formulată împotriva acestei decizii în fața instanței de trimitere, Riigikohus (Curtea Supremă).

17. În fața Curții Supreme, reclamanta susține că instanțele estoniene au competența să soluționeze cauza deoarece centrul intereselor sale se află în Estonia. Conținutul online care a fost publicat în prezenta cauză a încălcat dreptul reclamantei de a desfășura o activitate economică. Departamentele sale de conducere, de activitate economică, de contabilitate, de personal și de dezvoltarea afacerii sunt localizate în Estonia. Veniturile acesteia sunt transferate din Suedia în Estonia. Aceasta nu are o reprezentanță străină sau sucursală în străinătate. Astfel, efectele faptei ilicite s-au resimțit în Estonia.

18. Pârâta consideră că nu există o legătură strânsă între obiectul cererii și instanțele estoniene. Prin urmare, competența internațională ar trebui stabilită pe baza normei generale prevăzute la articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1215/2012. Sediul pârâtei se află în Suedia. Prin urmare, instanțele suedeze sunt competente să soluționeze cauza pe fond.

19. Instanța de trimitere a decis să examineze separat acțiunile formulate de reclamantă și de doamna Ilsjan. Acțiunea acesteia din urmă a fost retrimisă instanței de prim grad pentru reexaminarea admisibilității acesteia. În ceea ce privește acțiunea reclamantei, instanța de trimitere consideră că instanțele estoniene au competență asupra acțiunii acesteia în despăgubire pentru prejudiciile pretins suferite în Estonia. Totuși, aceasta se îndoiește că are competență asupra altor aspecte ale acțiunii reclamantei.

20. În acest context, Riigikohus (Curtea Supremă) a suspendat procedura și a adresat Curții de Justiție următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 7 punctul 2 din [Regulamentul nr. 1215/2012] trebuie interpretat în sensul că o persoană ale cărei drepturi ar fi fost încălcate prin publicarea pe internet a unor informații incorecte referitoare la aceasta și prin omisiunea de a șterge comentariile care o privesc poate formula o acțiune având ca obiect rectificarea informațiilor incorecte și ștergerea comentariilor care îi lezează drepturile în fața instanțelor fiecărui stat membru pe al cărui teritoriu sunt sau au fost accesibile informațiile publicate pe internet, în ceea ce privește prejudiciul rezultat în acest stat membru?

- 2) Articolul 7 punctul 2 din [Regulamentul nr. 1215/2012] trebuie interpretat în sensul că o persoană juridică ale cărei drepturi ar fi fost încălcate prin publicarea pe internet a unor informații incorecte referitoare la aceasta și prin omisiunea de a șterge comentariile care o privesc poate invoca dreptul privind rectificarea informațiilor, obligarea la ștergerea comentariilor și plata de despăgubiri pentru prejudiciile materiale rezultate în urma publicării informațiilor incorecte, în ceea ce privește întregul prejudiciu care i-a fost cauzat, în fața instanțelor din statul în care se află centrul intereselor sale?
- 3) În cazul unui răspuns afirmativ la a doua întrebare, articolul 7 punctul 2 din [Regulamentul nr. 1215/2012] trebuie interpretat în sensul că:
- trebuie să se considere că centrul intereselor unei persoane juridice și, prin urmare, locul producerii prejudiciului suferit de aceasta se află în statul membru în care persoana juridică are sediul sau
 - la stabilirea centrului intereselor persoanei juridice și, prin urmare, a locului producerii prejudiciului suferit de aceasta trebuie să se țină seama de totalitatea împrejurărilor, de exemplu de sediul și de unitățile persoanei juridice, de sediul clienților săi și de modul de încheiere a tranzacțiilor?”

21. Reclamanta, guvernele estonian, portughez și Guvernul Regatului Unit, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise. Reclamanta, guvernul estonian și Comisia au formulat observații orale în cadrul ședinței din 20 martie 2017.

IV. Aprecieri

22. Întrebările adresate de instanța națională se referă, pe scurt, la trei aspecte. Esența problemei constă, în opinia noastră, în cea de a doua întrebare: temeiul de atribuire a competenței bazat pe centrul intereselor dezvoltat în Hotărârea eDate⁵ cu privire la persoanele fizice este aplicabil de asemenea în cazul persoanelor juridice? Prin urmare, începem prin abordarea acestui aspect (A). Nevoia de a aborda cea de a treia întrebare adresată de instanța națională este condiționată de un răspuns afirmativ la această întrebare: care ar fi atunci testul pentru stabilirea centrului intereselor pentru persoanele juridice (B)? În sfârșit, prima întrebare adresată de instanța de trimitere solicită Curții să evalueze legătura dintre abordarea de tip „mozaic” dezvoltată de Curte în Hotărârea Shevill⁶, prin care competența instanței este limitată la prejudiciile suferite pe respectivul teritoriu național, și natura indivizibilă (unitară) a măsurii corective solicitate de reclamantă (C).

23. Succint, în prezentele concluzii, este evaluat mai întâi domeniul de aplicare personal al normelor relevante de competență (A), apoi testul care trebuie folosit (B) și, în final, aspectul referitor la măsurile corective (C). Esența argumentului este următoarea: pentru atribuirea competenței internaționale în cazurile de răspundere extracontractuală pentru prejudicii cauzate reputației unei persoane, nu constatăm niciun motiv întemeiat pentru a face distincție între persoanele fizice și cele juridice. Sugestia noastră este ca acestea să fie tratate în același mod în materie de competență internațională. Cu toate acestea, recunoscând natura specifică a internetului și a informațiilor comunicate online, propunem de asemenea restrângerea abordării anterioare adoptate de Curte. Cu privire la conținutul accesibil pe internet, nu vedem utilitatea menținerii competenței de tip „mozaic” stabilite în Hotărârea Shevill în mod specific pentru distribuirea de mijloace de comunicare tipărite. În

5 Hotărârea din 25 octombrie 2011, eDate Advertising și alții (C-509/09 și C-161/10, EU:C:2011:685).

6 Hotărârea din 7 martie 1995, Shevill și alții (C-68/93, EU:C:1995:61).

cazul în care se adoptă o astfel de restrângere a normelor de competență internațională pentru defăimarea bazată pe internet, atunci aspectul referitor la măsurile corective disponibile în cadrul unei competențe limitate din punct de vedere teritorial conform teoriei „mozaicului” dezvoltate în cadrul Hotărârii Shevill nici măcar nu survine.

A. Aplicabilitatea în cazul persoanelor juridice a normei de competență bazate pe „centrul intereselor”

1. Introducere: evoluția jurisprudenței (cum a devenit excepția regulă)

24. Prezenta cauză se referă la interpretarea normei prevăzute la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012 de stabilire a competenței internaționale pentru acțiunile în materie delictuală. Conform acestei norme, în materie delictuală și cvasidelictuală, o persoană domiciliată pe teritoriul unui stat membru poate fi acționată în justiție într-un alt stat membru în fața „instanțelor de la locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă”.

25. Aceasta este o normă *specială* de competență. Aceasta permite o derogare de la norma *generală*, prevăzută la articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1215/2012, conform căreia pârâtul este acționat în justiție în fața instanțelor din statul membru de domiciliu⁷.

26. Norma de la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012 este, în temeiul unei jurisprudențe constante, bazată pe existența unui *punct de legătură deosebit de strâns* între litigiu și instanțe într-un alt stat membru decât cel unde se află domiciliul pârâtului. Acest lucru este justificat de motive legate de buna administrare a justiției și de derularea eficientă a procedurilor⁸.

27. Formula „locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă” de la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012 (și predecesorii acestuia⁹) a fost interpretată de Curte, începând cu Hotărârea Bier¹⁰, ca făcând referire atât la locul unde *s-a produs* prejudiciul, cât și la locul unde s-a produs evenimentul *cauzator* al prejudiciului. Astfel, reclamantul poate opta să acționeze în justiție pârâtul în fața instanțelor din oricare dintre aceste două locuri¹¹.

28. În Hotărârea Shevill, Curtea a clarificat că, în cazurile în care defăimarea rezultă dintr-un articol publicat într-un ziar, care este distribuit în mai multe state membre, reclamantul poate opta să introducă o acțiune în despăgubire (în aplicarea normelor de competență specială) în fața instanțelor din două locuri. Pot fi sesizate fie instanțele din statul membru unde *a luat naștere* fapta prejudiciabilă¹², care corespunde locului de stabilire a editorului, fie instanțele din fiecare stat membru

7 Pentru o trimitere recentă, a se vedea de exemplu Hotărârea din 22 ianuarie 2015, Hejduk (C-441/13 EU:C:2015:28, punctul 17 și jurisprudența citată).

8 Acest lucru a fost stabilit în Hotărârea din 30 noiembrie 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, punctul 11). A se vedea de asemenea Hotărârea din 7 martie 1995, Shevill și alții (C-68/93, EU:C:1995:61, punctul 19 și jurisprudența citată), Hotărârea din 25 octombrie 2011, eDate Advertising și alții (C-509/09 și C-161/10, EU:C:2011:685, punctul 40 și jurisprudența citată), Hotărârea din 3 octombrie 2013, Pinckney (C-170/12, EU:C:2013:635, punctul 27 și jurisprudența citată), Hotărârea din 22 ianuarie 2015, Hejduk (C-441/13 EU:C:2015:28, punctul 19 și jurisprudența citată), și Hotărârea din 21 decembrie 2016, Concurrence (C-618/15, EU:C:2016:976, punctul 26 și jurisprudența citată). A se vedea de asemenea considerentul (16) al Regulamentului nr. 1215/2012.

9 Modul de redactare a articolului 7 alineatul (2) este identic cu cel al articolului 5 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74). Acesta este de asemenea cvasiidentice cu cel al articolului 5 alineatul (3) din Convenția de la Bruxelles din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială (JO 1978, L 304, p. 36, Ediție specială, 19/vol. 10, p. 3).

10 Hotărârea din 30 noiembrie 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, punctul 19).

11 Pentru o trimitere recentă, a se vedea de exemplu Hotărârea din 22 ianuarie 2015, Hejduk (C-441/13, EU:C:2015:28, punctul 18 și jurisprudența citată).

12 Aceasta corespunde de asemenea normei generale privind sediul pârâtului. A se vedea Hotărârea din 7 martie 1995, Shevill și alții (C-68/93, EU:C:1995:61, punctul 26).

unde a fost distribuită publicația în cauză și unde victima susține că *i-ar fi fost afectată* reputația. Competența acestora din urmă va fi limitată doar la prejudiciul cauzat în statul membru respectiv¹³. Acest al doilea tip de competență specială având drept rezultat o competență limitată din punct de vedere teritorial, creat în Hotărârea Shevill, a fost numit abordarea de tip „mozaic”¹⁴.

29. În Hotărârea eDate, Curtea a confirmat mai întâi aplicabilitatea acestui temei de atribuire a competenței în cazul acțiunilor privind încălcări ale drepturilor referitoare la personalitate cauzate de informații publicate pe internet. Curtea a hotărât că poate fi introdusă o acțiune în despăgubire în fața instanțelor din fiecare stat membru pe teritoriul căruia este sau a fost accesibil conținutul online. Competența instanțelor respective rămâne limitată din punct de vedere teritorial¹⁵.

30. Cu toate acestea, Curtea a mai adăugat o normă de competență în Hotărârea eDate: faptul că o astfel de acțiune poate fi introdusă și în fața instanțelor din locul unde se află centrul intereselor reclamantului. Acest loc corespunde statului membru în care reclamantul are reședința obișnuită sau unui alt stat membru cu care poate fi stabilită o legătură deosebit de strânsă, cum ar fi locul unde reclamantul desfășoară o activitate profesională¹⁶.

31. Curtea a dezvoltat această a treia normă specială de competență pentru acțiunile care intră sub incidența articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012 având în vedere „gravitatea prejudiciului” și accesibilitatea la nivel mondial a informațiilor care se presupune că îl cauzează¹⁷. Acestea sunt caracteristici specifice internetului, care, în calitate de mijloc, era destul de marginal atunci când a fost pronunțată Hotărârea Shevill¹⁸.

32. În concluzie, interpretarea combinată a Hotărârilor Shevill și eDate înseamnă că, într-un caz de presupus prejudiciu adus în prezent reputației cauzat de informații de pe internet, dacă reclamantul este o persoană fizică, se pot alege *patru tipuri* de foruri. Trei dintre acestea sunt foruri „*depline*”, unde pot fi solicitate despăgubiri totale. Al patrulea este „*parțial*”: despăgubirile care pot fi solicitate sunt limitate la cele suferite pe teritoriul statului respectiv. Forurile depline includ un forum care este *general* (domiciliul pârâtului) și două foruri *speciale* (locul unde a luat naștere prejudiciul, care va fi probabil același cu forumul general în majoritatea cazurilor, și locul unde reclamantul are centrul intereselor sale). În plus, toate celelalte state membre pot constitui foruri parțiale, întrucât informațiile de pe internet sunt accesibile în toate statele membre.

33. Prezenta cauză se referă la competența internațională pentru o acțiune în despăgubire pentru o presupusă încălcare a drepturilor referitoare la personalitate ale reclamantei. Reclamanta este o persoană *juridică*. A fost solicitată emiterea unui ordin de obligare a pârâtei la *corectarea și ștergerea* informațiilor și a comentariilor de pe pagina de internet a acesteia. Astfel cum s-a confirmat în ședință, scopul principal al acțiunii reclamantei nu este de compensare pentru prejudiciul material suferit, ci, mai curând, rectificarea și ștergerea conținutului online presupus a fi prejudiciabil. Despăgubirile sunt solicitate doar cu titlu accesoriu.

13 Hotărârea din 7 martie 1995, Shevill și alții (C-68/93, EU:C:1995:61, punctele 30 și 31).

14 A se vedea, de asemenea, Mankowski, P., „Kommentar zu Art. 5 EuGVVO”, în EWiR 2011, p. 743 și 744. Soluția adoptată în cauza Shevill este percepută, în general, ca fiind concepută să reflecte faptul că, *in casu*, o mare parte a materialului tipărit era distribuită în Franța, în timp ce doar o mică parte din acesta era transmisă în Anglia, unde aveau reședința persoanele afectate de informațiile publicate. A se vedea de exemplu Briggs, A., „The Brussels Convention”, *Yearbook of European Law*, 1995, vol. 15, ediția întâi, p. 487-514.

15 Hotărârea din 25 octombrie 2011, eDate Advertising și alții (C-509/09 și C-161/10, EU:C:2011:685, punctele 51 și 52).

16 Hotărârea din 25 octombrie 2011, eDate Advertising și alții (C-509/09 și C-161/10, EU:C:2011:685, punctul 49).

17 *Ibidem*, punctul 47.

18 Pentru o evaluare critică în cadrul doctrinei juridice, evidențiind trecerea la *forum actoris* și lipsa de predictibilitate, precum și riscul de căutare a instanței celei mai favorabile al unei astfel de abordări, a se vedea de exemplu Bollée, S., și Haftel, B., „Les nouveaux (dés)équilibres de la compétence internationale en matière de cyber délits après l'arrêt eDate Advertising et Martinez”, *Recueil Le Dalloz*, 2012, nr. 20, p. 1285-1293, Kuipers, J.-J., „Joined Cases C-509/09 & 161/10, eDate Advertising v. X and Olivier Martinez and Robert Martinez v. MGN Limited, Judgment of the Court of Justice (Grand Chamber) of 25 October 2011”, *Common Market Law Review* 2012, p. 1211-1231, Thiede, T., „Bier, Shevill und eDate – Aegrescit medendo?”, *Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union*, 4/2012, p. 219-222.

34. Astfel cum s-a sugerat la începutul prezentelor concluzii, aceste două elemente – luate împreună – pot fi considerate ca extinzând oarecum prea mult jurisprudența existentă a Curții, în domenii pentru care aceasta poate nu era concepută inițial. Cu toate acestea, faptul că aceasta este împinsă către limitele exterioare ale unei construcții intelectuale este de asemenea util: acest lucru permite o reevaluare critică a înseși temeiurilor respectivei structuri.

35. Însă înainte de efectuarea acestui exercițiu trebuie abordat un aspect preliminar: în ceea ce privește prejudiciul adus drepturilor referitoare la personalitate cauzat prin intermediul internetului, este posibilă distincția dintre persoane fizice și juridice?

2. Drepturile referitoare la personalitate ale persoanelor juridice

36. Deși nu este menționată explicit în hotărâre, s-ar părea că ideea care a sprijinit în mod ferm crearea unui noi norme speciale de competență în Hotărârea eDate a fost protecția drepturilor fundamentale. Această idee a fost articulată în mod clar în argumentația Concluziilor avocatului general Cruz Villalón prezentate în cauza respectivă¹⁹.

37. În orice caz, aspectul referitor la faptul dacă protecția drepturilor referitoare la personalitate și a drepturilor fundamentale poate fi extinsă de asemenea la persoanele juridice a făcut, cu siguranță, obiectul unor ample discuții în prezenta cauză. Au persoanele juridice drepturi referitoare la personalitate? Opiniile părților din prezenta cauză au fost diferite.

38. În cadrul observațiilor sale scrise și în ședință, guvernul estonian a afirmat că drepturile referitoare la personalitate protejate în temeiul Hotărârii eDate pot fi, prin definiție, doar pentru persoane fizice. Estonia susține că acest fapt se datorează naturii și efectelor acestor drepturi (cum ar fi durere și suferință). În mod similar, Regatul Unit a subliniat în observațiile sale scrise că despăgubirile solicitate ca răspuns la informațiile prejudiciabile publicate pe internet corespund, în realitate, pierderilor comerciale pentru entitățile juridice. Acest lucru ridică probleme diferite față de cele care apar în cazul unei persoane fizice a cărei reputație este afectată.

39. Comisia admite că drepturile referitoare la personalitate sunt protejate în anumite state membre, însă susține că *forum actoris* bazat pe centrul intereselor nu ar trebui extins la persoanele juridice. O astfel de extindere nu ar corespunde echilibrului intereselor în cauză.

40. Nu putem fi de acord cu aceste poziții. În primul rând, la nivel de *principiu*, nu există motive întemeiate pentru care persoanele juridice să nu fie înzestrate, în măsura în care analogia respectivă permite în mod rezonabil acest lucru, cu drepturi referitoare la personalitate (a). În al doilea rând însă, poate că trebuie subliniat faptul că, la un nivel mai *pragmatic*, chestiunea dacă persoanele juridice beneficiază de unele drepturi fundamentale referitoare la personalitate prezintă o relevanță mai curând limitată în scopul prezentei cauze. Nu există nicio îndoială că, în legislația unor state membre, persoanele juridice beneficiază de protecția reputației sau a renumelui lor ca parte a drepturilor lor derivate din legi. Acestea există și trebuie recunoscute în mare parte indiferent de (in)existența oricăror drepturi fundamentale ale persoanelor juridice. Astfel de acțiuni, dacă au un caracter transfrontalier, sunt susceptibile să implice un „prejudiciu” în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012, dar o discuție potențial aprinsă cu privire la domeniul de aplicare al drepturilor fundamentale ale societăților nu constituie de fapt elementul-cheie al prezentei cauze (b). Aceste considerații conduc la concluzia că nu există niciun motiv pentru ca persoanele fizice și cele juridice să fie tratate diferit atunci când se aplică o normă specială de competență (c).

¹⁹ Care a notat printre altele că dreptul fundamental la respectarea vieții private și libertatea de informare, consacrate la articolele 7 și 11 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), „afirmă protecția specială pe care o merită informația într-o societate democratică, subliniind în același timp importanța vieții private, în care se integrează și imaginea unei persoane”. Concluziile avocatului general Cruz Villalón în cauzele conexe eDate Advertising și alții (C-509/09 și C-161/10, EU:C:2011:192, punctul 52).

a) Răspunsul de principiu

41. În cadrul sistemului Convenției europene a drepturilor omului (CEDO), la început, doar articolul 1 din Protocolul adițional nr. 1 la CEDO privind dreptul de proprietate prevedea *in mod expres* aplicarea acestuia în cazul persoanelor juridice. Cu toate acestea, ulterior, atât Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cât și Curtea au extins în mod gradual protecția drepturilor fundamentale la persoanele juridice în cazurile în care o astfel de abordare părea adecvată cu privire la dreptul fundamental specific în cauză.

42. Prin urmare, în jurisprudența CEDO a fost acceptată o extindere graduală, de-a lungul anilor în ceea ce privește, de exemplu, libertatea de expresie²⁰, dreptul la respectarea domiciliului și a corespondenței²¹ și dreptul la un proces echitabil²². În același timp însă, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a admis de asemenea că, în ceea ce privește limitarea drepturilor fundamentale, părțile semnatare ar putea să dispună de o marjă de apreciere mai mare pentru situațiile referitoare la activitățile profesionale ale persoanelor implicate²³.

43. În mod similar, în cadrul sistemului de drept al UE, Curtea a confirmat faptul că persoanele juridice beneficiază nu doar de dreptul de proprietate²⁴, ci și de libertatea de a desfășura o activitate comercială²⁵, de dreptul la o cale de atac efectivă²⁶ și, de asemenea, mai specific, de dreptul la asistență juridică²⁷. Curtea a considerat de asemenea că persoanele juridice beneficiază de prezumția de nevinovăție și de dreptul la apărare²⁸.

20 Consacrată la articolul 10 din CEDO. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Sunday Times împotriva Regatului Unit din 26 aprilie 1979 (CE:ECHR:1979:0426JUD000653874).

21 Consacrat la articolul 8 din CEDO. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a extins conceptul de „domiciliu” la sediile societăților. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Société Colas Est și alții împotriva Franței din 16 aprilie 2002 (CE:ECHR:2002:0416JUD003797197, § 40-42).

22 Prevăzut la articolul 6 paragraful 1 din CEDO. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Oao Neftyanaya Kompaniya Yukos împotriva Rusiei din 20 septembrie 2011 (CE:ECHR:2011:0920JUD001490204, § 536-551). S-a constatat că nu exista niciun motiv pentru a trata persoanele juridice în mod diferit deoarece respectarea dreptului la un proces echitabil reprezintă o precondiție pentru posibilitatea de a aplica drepturile materiale respective. A se vedea Oliver, P., „Companies and their Fundamental Rights: a comparative perspective”, *International and Comparative Law Quarterly*, 2015, vol. 64, ediția a treia, p. 678.

23 A se vedea Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Niemietz împotriva Germaniei din 16 decembrie 1992 (CE:ECHR:1992:1216JUD001371088), în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că o percheziție a poliției la sediul unui avocat independent unde acesta din urmă avea și reședința a constituit o ingerință în „domiciliul” acestuia. Însă ea a adăugat că dreptul de ingerință al statelor în temeiul articolului 8 paragraful 2 din CEDO poate fi mult mai extins „în cazul activităților sau al incintelor profesionale sau comerciale decât în alte cazuri” (punctul 31).

24 Consacrat la articolul 17 din cartă. A se vedea de exemplu Hotărârea din 11 iunie 2015, Berlington Hungary și alții (C-98/14, EU:C:2015:386, punctele 89-91 și jurisprudența citată).

25 Prevăzută la articolul 16 din cartă. A se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2016, AGET Iraklis (C-201/15, EU:C:2016:972, punctele 66-69 și jurisprudența citată).

26 Consacrat la articolul 47 din cartă. A se vedea de exemplu Hotărârea din 16 mai 2017, Berlioz Investment Fund (C-682/15, EU:C:2017:373, punctul 48).

27 Prevăzut la articolul 47 din cartă. Hotărârea din 22 decembrie 2010, DEB (C-279/09, EU:C:2010:811, punctele 44-59).

28 Consacrat la articolul 48 din cartă. A se vedea de exemplu Hotărârea din 26 noiembrie 2013, Groupe Gascogne/Comisia (C-58/12 P, EU:C:2013:770, punctul 29 și urm.), și Hotărârea din 14 septembrie 2010, Akzo Nobel Chemicals și Akros Chemicals/Comisia (C-550/07 P, EU:C:2010:512, punctul 92).

44. Pe ansamblu, s-ar părea că în ambele sisteme, cu câteva excepții²⁹, extinderea drepturilor fundamentale la persoanele juridice s-a produs treptat și, mai curând, în mod natural și spontan, fără reflecții filosofice mai aprofundate cu privire la natura sau funcția drepturilor fundamentale³⁰. Considerațiile subiacente par să aibă un caracter mai funcțional: poate fi aplicat dreptul fundamental în cauză, printr-o analogie rezonabilă, în cazul unei persoane juridice? Dacă da, dreptul respectiv tinde să fie extins și aplicat în cazul persoanelor juridice, probabil cu o marjă mai mare de limitare și restricționare³¹.

45. În mod mai *specific*, în ceea ce privește drepturile referitoare la personalitate ale persoanelor juridice, recunoașterea indirectă a acestora poate fi regăsită în Hotărârea Fayed împotriva Regatului Unit³². Curtea Europeană a Drepturilor Omului a afirmat că, în ceea ce privește dreptul la o bună reputație, limitele unor critici acceptabile sunt mai largi cu privire la oamenii de afaceri implicați în companii publice mari decât pentru persoane private³³. În plus, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că faptul că o anumită parte este o companie multinațională nu ar trebui să o priveze pe aceasta de un drept de a se apăra împotriva unor acuzații calomnioase. De asemenea, aceasta nu implică faptul că reclamantii (persoane fizice) nu ar trebui să aibă obligația de a dovedi natura corectă a declarațiilor în cauză³⁴.

46. Cu toate acestea, este corect să se admită posibilitatea ca jurisprudența CEDO cu privire la acest aspect să nu fie concluzivă în totalitate, în special din două motive. În primul rând, natura drepturilor referitoare la personalitate ale persoanelor juridice ar putea fi diferită, într-o oarecare măsură, de cea a drepturilor persoanelor fizice în funcție de dreptul specific, în contextul în care este invocat – articolul 8, articolul 10 sau poate articolul 1 din Protocolul adițional nr. 1 sau chiar în cadrul oricărui drept procedural. În al doilea rând, în cazuri concrete, Curtea Europeană a Drepturilor Omului face deseori trimitere la evaluarea deja realizată de instanța națională cu privire la (in)existența unor încălcări ale personalității unei persoane juridice³⁵.

47. Protecția drepturilor referitoare la personalitate ale persoanelor juridice ca drepturi fundamentale poate fi abordată în două moduri: *intrinsec* și *instrumental*.

48. Drepturile referitoare la personalitate ca o valoare *intrinsecă* înseamnă că acestea merită protecție prin ele însele. Drepturile referitoare la personalitate pot fi considerate ca o emanație a demnității umane. Simplul fapt de a fi o persoană este demn în sine și prin sine de protecție. În cazul în care se adoptă această noțiune a drepturilor referitoare la personalitate, atunci ar putea să existe, într-adevăr, o oarecare dificultate la nivel intelectual în atribuirea unui astfel de statut unei persoane juridice.

29 Una dintre acestea fiind Hotărârea din 22 decembrie 2010, DEB (C-279/09, EU:C:2010:811), în care Curtea a confirmat că asistența juridică este disponibilă de asemenea persoanelor juridice. Procedând astfel (punctul 38), Curtea s-a bazat pe un argument lingvistic (termenul „persoană” din dispoziția în cauză nu excludea persoanele juridice), asociat cu considerații sistematice (poziția capitolului relevant în cadrul cartei).

30 A se vedea în continuare de exemplu Oliver, P., „Companies and their Fundamental Rights: a comparative perspective”, *International and Comparative Law Quarterly*, 2015, vol. 64, ediția a treia, p. 661-696.

31 S-ar putea adăuga faptul că discuții similare și potențiale extinderi ale protecției drepturilor fundamentale la persoanele juridice nu sunt limitate la cele două sisteme europene. Pentru exemple din cealaltă parte a Atlanticului, a se vedea de exemplu Hotărârea Citizens United/Federal Election Commission 558 U. S. 310 (2010), referitoare la libertatea discursului politic al persoanelor juridice și, mai recent, Hotărârea Burwell/Hobby Lobby Stores 573 U. S. _ (2014), unde Curtea Supremă a SUA a recunoscut că societățile cu scop lucrativ pot să susțină convingeri religioase.

32 Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Fayed împotriva Regatului Unit din 21 septembrie 1990 (CE:ECHR:1994:0921JUD001710190).

33 *Ibidem*, punctul 75. A se vedea de asemenea Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Steel și Morris împotriva Regatului Unit din 15 mai 2005 (CE:ECHR:2005:0215JUD006841601, § 94) și Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Markt intern Verlag GmbH și Klaus Beermann împotriva Germaniei din 20 noiembrie 1989 (CE:ECHR:1989:1120JUD001057283, § 33-38).

34 Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Steel și Morris împotriva Regatului Unit din 15 mai 2005 (CE:ECHR:2005:0215JUD006841601, § 94).

35 A se vedea Hotărârea recentă a Curții Europene a Drepturilor Omului Magyar Tartalomsgéltatók Egyesülete și Index.hu Zrt împotriva Ungariei din 2 februarie 2016 (CE:ECHR:2016:0202JUD002294713, § 66).

49. Cu toate acestea, drepturile referitoare la personalitate pot fi concepute de asemenea ca fiind *instrumente* pentru protecția efectivă a altor drepturi fundamentale, mai curând decât ca o finalitate în sine. Protecția drepturilor referitoare la personalitate ale persoanelor juridice conduce la (sau constituie exercitarea necesară pentru) alte drepturi de care beneficiază aceste persoane, cum ar fi dreptul de proprietate (articolul 17 din cartă) sau libertatea de a desfășura o activitate comercială (articolul 16 din cartă). Aplicând această logică, încălcarea drepturilor referitoare la personalitate ale unei societăți care constă într-un prejudiciu adus reputației și renumelui acesteia se va traduce în mod direct în încălcarea drepturilor economice ale acesteia. Astfel, protecția efectivă a acestor drepturi economice (de care se bucură, cu siguranță, persoanele juridice) impune de asemenea protecția drepturilor referitoare la personalitate ale acestora.

50. Face această ultimă justificare a protecției drepturilor referitoare la personalitate ale persoanelor juridice ca respectivele drepturi să fie inferioare sau chiar inexistente? Mai multe observații prezentate pe parcursul prezentei cauze par să susțină argumentul moral conform căruia în esență, „dacă este vorba despre bani, atunci nu este demn de protecție a drepturilor fundamentale”.

51. Nu împărtășim această opinie, din trei motive. În primul rând, există un număr de alte drepturi, în esență procedurale, a căror protecție nu poate fi considerată o finalitate în sine, ci mai degrabă instrumentală pentru menținerea altor drepturi sau valori. Sunt atunci drepturile respective „inferioare” din acest motiv? În al doilea rând, ce s-ar putea afirma despre alte drepturi materiale legate de protecția, de exemplu, a unor valori „inferioare”, cum ar fi dreptul de proprietate sau dreptul la muncă sau libertatea de a desfășura o activitate comercială? Sunt aceste drepturi de asemenea „inferioare din punct de vedere moral”? În al treilea rând, chiar dacă s-ar adopta o astfel de poziție morală, *quid non*, aceasta ar exclude persoanele juridice care generează profituri de la beneficiul protecției drepturilor fundamentale. Însă ce se întâmplă cu cele care nu își desfășoară activitatea pe bază lucrativă? Ce se întâmplă cu persoanele juridice fără scop lucrativ, care s-ar putea susține că ar avea scopuri mai „nobile”?

b) Răspunsul pragmatic

52. Nu vedem niciun motiv pentru care persoanele juridice nu ar putea să beneficieze de protecția drepturilor lor referitoare la personalitate ca un drept fundamental, cu condiția ca, în conformitate cu logica globală subliniată în secțiunea anterioară, acest lucru să fie adecvat în contextul fiecărui caz în parte.

53. Cu toate acestea, nu considerăm că, în vederea soluționării prezentei cauze, Curtea este nevoită în realitate să abordeze acest aspect.

54. Analizând substratul „obligatoriu” al discursului actual referitor la protecția drepturilor fundamentale³⁶, trebuie amintit faptul că prezenta cauză se referă, de fapt, la decizia privind atribuirea competenței internaționale în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012 pentru răspunderea extracontractuală pentru prejudiciul adus reputației unei persoane.

55. Cu toate acestea, responsabilitatea pentru un astfel de tip de prejudiciu nu este limitată la ceea ce este protejat prin drepturile fundamentale garantate constituțional. Dimpotrivă chiar – în legislațiile statelor membre, dispozițiile mai detaliate privind protecția personalității și a reputației pot fi regăsite la nivelul legilor, în coduri civile naționale sau norme privind delictele. Aceste norme sunt aplicabile apoi, în mod inevitabil, atât persoanelor fizice, cât și celor juridice.

³⁶ Retrospectiv, trebuie subliniat că, în cauza Shevill, trei dintre cei patru reclamanți erau, de fapt, persoane *juridice*. Totuși, acest fapt nu a generat îndoieli cu privire la aplicabilitatea aceluiași norme de competență internațională. De asemenea, același fapt ar putea, cu toate acestea, să fie considerat drept o dovadă indirectă a cât de mult s-a schimbat și reorientat discursul juridic referitor la dreptul UE în ultimul deceniu. Un sceptic ar putea adăuga că acest lucru nu este neapărat întotdeauna spre mai bine, în sensul că discursul referitor la drepturile fundamentale nu oferă instrumente analitice mai bune sau mai exacte pentru interpretarea, de exemplu, a normelor de competență internațională.

56. În dreptul german, de exemplu, protecția drepturilor generale referitoare la personalitate are rădăcini constituționale. Atât persoanele fizice, cât și cele juridice sunt protejate. Persoanele juridice beneficiază de o astfel de protecție atât timp cât aceasta vizează funcția lor particulară, de exemplu în calitate de agent economic sau angajator³⁷. Dreptul referitor la personalitate al întreprinderii protejează reputația unei întreprinderi și libertatea garantată constituțional a acesteia de a desfășura o activitate comercială³⁸. Domeniul de aplicare al protecției dreptului referitor la personalitate al întreprinderii este interpretat în mod relativ extins³⁹. În Franța, se pare că jurisprudența a acceptat faptul că persoanele juridice beneficiază de anumite drepturi referitoare la personalitate, în special atunci când onoarea sau reputația acestora este pusă în joc⁴⁰. În dreptul englez, conceptele de defăimare și aserțiuni false rău intenționate par să protejeze reputația și interesul economic al entităților juridice⁴¹.

57. Astfel, în pofida diferențelor în ceea ce privește tipul și domeniul de aplicare, drepturile referitoare la personalitate ale persoanelor juridice care protejează renumele și reputația nu sunt un fenomen neobișnuit în statele membre. În cazul în care o astfel de acțiune legală este, prin urmare, formulată într-un stat membru împotriva unei entități dintr-un alt stat membru, decizia cu privire la o astfel de acțiune va presupune de asemenea, în mod firesc, o decizie privind competența internațională în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012.

58. Cu alte cuvinte, articolul 7 alineatul (2) constituie o dispoziție pe mai multe niveluri în sensul că normele de competență conținute în aceasta vor fi aplicabile indiferent de temeiul juridic național exact al acțiunii, și anume dacă protecția materială a dreptului referitor la personalitate este acordată printr-un drept fundamental protejat constituțional, o protecție bazată pe dispoziții legale sau jurisprudență sau ambele.

59. În același timp, chiar dacă prezintă mai multe niveluri în ceea ce privește temeiul juridic material al acțiunii în conformitate cu legislația națională, articolul 7 alineatul (2) ar trebui să fie unitar în ceea ce privește rezultatul său. Cu alte cuvinte, posibilele diferențe legate de temeiul juridic al acțiunii în conformitate cu legislația națională nu pot afecta evaluarea normelor de competență, bineînțeles cu condiția ca natura acțiunii să fie în continuare legată de un delict sau cvasidelict.

60. În concluzie, protecția a cel puțin unor drepturi referitoare la personalitate este acordată, de regulă, nu doar la nivelul drepturilor fundamentale, ci și (sau poate chiar mai frecvent) la nivel de lege. Prin urmare, trebuie să existe norme de competență echivalente în dreptul UE care să permită stabilirea unei instanțe competente să soluționeze o cerere precum cea din cauza principală.

37 A se vedea de exemplu Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție germană), hotărârea din 18 mai 1971 – VI ZR 220/69, NJW 1971, 1665, hotărârea din 8 iulie 1980 – VI ZR 177/78, NJW 1980, 2807, hotărârea din 19 aprilie 2005 – X ZR 15/04, NJW 2005, 2766, hotărârea din 23 septembrie 2014 – VI ZR 358/13, NJW 2015, 489, și de asemenea hotărârea din 28 iulie 2015 – VI ZR 340/14, NJW 2016, 56. A se vedea de asemenea Bundesverfassungsgericht (Curtea Constituțională Federală germană), ordinul din 24 mai 2006 – 1 BvR 49/00, NJW 06, 3771.

38 Koreng, A., „Das «Unternehmenspersönlichkeitsrecht» als Element des gewerblichen Reputationsschutzes”, în GRUR 2010, p. 1065 și urm.

39 Această protecție include nu doar afirmații care ar putea determina consumatorii să nu mai solicite produsele sau serviciile unei întreprinderi, ci și faptul că înregistrări video neautorizate la sediul societății pot constitui o încălcare a drepturilor referitoare la personalitate ale unei întreprinderi. A se vedea de exemplu Landgericht Stuttgart (Tribunalul Regional din Stuttgart), hotărârea din 9.10.2014 - 11 O 15/14.

40 A se vedea de exemplu Dumoulin, L., „Les droits de la personnalité des personnes morales”, *Revue des sociétés* 2006, ediția întâi, punctul 19.

41 A se vedea de exemplu Tesla Motors Ltd/BBC [2013] EWCA Civ 152 sau Marathon Mutual Ltd/Waters [2009] EWHC 1931 (QB).

c) Tratarea persoanelor juridice în mod diferit în temeiul Regulamentului nr. 1215/2012?

61. După ce s-a stabilit că normele privind competența internațională prevăzute la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012 se aplică în cazul unei acțiuni în materie delictuală formulate de o persoană juridică care susține că i-au fost încălcate drepturile referitoare la personalitate (indiferent dacă temeiul unei astfel de acțiuni ar fi protecția garantată constituțional sau prin lege), urmează în mod logic o altă întrebare. Există un motiv întemeiat pentru a se face distincția între persoane fizice și juridice în scopul aplicării unei norme speciale de competență bazate pe centrul intereselor? Dacă da, cum ar putea fi justificată o astfel de distincție?

62. Singura justificare susținută în aceste proceduri, în afară de negarea analizată mai sus a drepturilor referitoare la personalitate ale persoanelor juridice, a fost raționamentul bazat pe „partea defavorizată”. Argumentul este următorul: persoanele fizice sunt prin natura lor „defavorizate” atunci când se confruntă cu persoane juridice, astfel cum s-a întâmplat în ambele cauze conexe eDate. Prejudiciul grav care poate fi cauzat instantaneu prin publicarea online de informații justifică interpretarea normelor de competență în favoarea acestora. Însă aceeași protecție specială nu este necesară în cazul persoanelor juridice, întrucât acestea nu sunt, prin definiție, „defavorizate”.

63. Nu suntem de acord, din patru motive.

64. În primul rând, în mod similar celor afirmate de Comisie în ședință, constatăm că norma de competență de la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012 nu vizează protejerea părții defavorizate. Admitem că alte norme de competență specială prevăzute de Regulamentul nr. 1215/2012 vizează acest lucru. Acesta este cazul protecției jurisdicționale acordate consumatorilor, angajaților și persoanelor specificate în materie de asigurări⁴². Cu toate acestea, raționamentul bazat pe „partea defavorizată” nu este prezent, în mod clar, în cadrul normei speciale de competență în materie delictuală. Acest tip de competență se bazează, în schimb, pe *legătura strânsă* dintre acțiune și instanța competentă să se pronunțe asupra ei⁴³.

65. În al doilea rând, chiar dacă s-ar accepta luarea în considerare a raționamentului bazat pe partea defavorizată în acest context depășind formularea clară din Regulamentul nr. 1215/2012, *quod non*, ne întrebăm cum o astfel de normă, aplicată în mod automat, ar fi într-adevăr adecvată și ar genera rezultate corecte în majoritatea cazurilor individuale. Persoanele fizice sunt, prin definiție, întotdeauna defavorizate, iar persoanele juridice sunt întotdeauna puternice, independent de „raportul de forțe” concret dintr-un anumit litigiu? Ce se întâmplă cu persoanele juridice care sunt, de fapt, mici și mai curând defavorizate? Ce se întâmplă în cazurile-limită, cum ar fi întreprinderile unipersonale, profesiile independente sau, pe de altă parte, persoanele fizice puternice și bogate? Mai mult, ar trebui să prezinte relevanță, în acest context, aspectul dacă persoana juridică este o organizație fără scop lucrativ sau cu scop lucrativ?

66. În al treilea rând, atunci când se analizează în mod specific prejudiciul potențial cauzat de informația existentă pe internet, este util să se aibă în vedere existența posibilă a unei mari diversități nu doar de partea reclamantului, ci și de partea potențialului pârât. Atunci când s-a pronunțat Hotărârea Shevill, era probabil ca defăimarea să fie cauzată de presa scrisă. În majoritatea (cu siguranță nu în totalitatea) cazurilor, era probabil ca pârâții-editori să fie persoane juridice.

⁴² A se vedea considerentul (18) al Regulamentului nr. 1215/2012: „În cazul contractelor de asigurare, al contractelor încheiate cu consumatorii și al contractelor de muncă, partea defavorizată trebuie să fie protejată prin norme de competență mai favorabile intereselor sale decât normele generale prevăzute în prezentul regulament”. Aceste norme sunt cuprinse în secțiunile 3-5 din capitoul II din același regulament.

⁴³ A se vedea trimerile la jurisprudența citată mai sus, nota de subsol 8.

67. În bine sau în rău, internetul a schimbat complet regulile jocului: acesta a democratizat publicarea. În era paginilor de internet private, a postărilor personale, a blogurilor și a rețelelor sociale, persoanele fizice pot să distribuie cu foarte mare ușurință informații privind oricare altă persoană, fie că este vorba despre persoane fizice sau juridice sau autorități publice. Într-o astfel de configurație tehnică, ideea inițială, care este posibil să fi guvernat primele norme privind prejudiciul cauzat de publicări calomnioase și care presupunea că este probabil ca reclamantul să fie o persoană fizică defavorizată în timp ce pârâtul este un editor (profesionist), nu mai stă în picioare.

68. În sfârșit, chiar dacă s-ar adopta logica unei evaluări individuale a raporturilor reciproce de forțe în cazuri concrete, o astfel de abordare este deseori contrară, în ceea ce privește realizarea sa practică, obiectivului referitor la un „mare grad de previzibilitate” a normelor de competență urmărit de Regulamentul nr. 1215/2012⁴⁴. Care ar fi atunci criteriile, mai exact? Banii? Dimensiunea departamentelor juridice respective ale fiecărei entități? Aspectul dacă entitatea în cauză publică sau publică nu în mod profesionist? Din nou, o astfel de examinare amănunțită cu un rezultat nesigur nu este, probabil, cea mai bună abordare pentru a decide cu privire la competența internațională, care ar trebui să fie cât mai rapidă și ușoară posibil⁴⁵.

69. În concluzie, nu vedem niciun motiv întemeiat pentru care normele privind competența specială conținute la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012, inclusiv norma de competență bazată pe centrul intereselor, ar trebui să fie diferite în funcție de aspectul dacă reclamantul este sau nu este o persoană fizică sau juridică.

B. Competența internațională pentru acțiunile privind prejudicii aduse drepturilor referitoare la personalitate cauzate de informații publicate online

70. Din motivele subliniate în secțiunea anterioară, nu găsim argumente convingătoare care să susțină realizarea unei distincții între persoanele fizice și cele juridice în scopul stabilirii competenței internaționale pentru acțiunile în materie delictuală privind presupuse încălcări ale drepturilor de personalitate ale acestora.

71. Cu toate acestea, din motivele care vor fi prezentate în această secțiune, identificăm argumente destul de convingătoare pentru revizuirea normelor excesiv de extinse privind competența specială care s-au dezvoltat în jurisprudența Curții de-a lungul anilor. La elaborarea acestor norme, trebuie să se acorde atenția cuvenită faptului că internetul este pur și simplu un mediu foarte diferit⁴⁶.

72. Prin urmare, propunerea subliniată în prezenta secțiune este următoarea: pentru declarațiile potențial calomnioase publicate pe internet ar trebui să existe doar două competențe speciale (și depline) disponibile. Un temei mai restrâns de atribuire a competenței speciale ar trebui să fie aplicabil atât persoanelor fizice, cât și celor juridice, fără distincție.

⁴⁴ Considerentul (15) al Regulamentului nr. 1215/2012.

⁴⁵ Pentru o ilustrare a dificultăților practice pe care le presupune examinarea individuală a „raportului de forțe” în materie de asigurări în temeiul Regulamentului nr. 44/2001, a se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza MMA IARD (C-340/16, EU:C:2017:396, în special punctele 61-62).

⁴⁶ La nivelul unui principiu abstract, împărtășim în totalitate dorința de a avea criterii de competență care să fie *neutre din punct de vedere tehnologic*, astfel cum a afirmat în mod elocvent avocatul general Cruz Villalón în Concluziile prezentate în cauzele conexe eDate Advertising și alții (C-509/09 și C-161/10, EU:C:2011:192, punctele 53 și 54). Cu toate acestea, la nivelul realizării practice a acesteia, astfel cum se va analiza în prezenta secțiune, constatăm existența unor dificultăți în tratarea în același mod a unor situații care sunt în mod obiectiv foarte diferite.

1. Dificultăţile de menţinere a abordării de tip „mozaic” pentru acţiunile în materie delictuală legate de internet

73. Trebuie reamintit⁴⁷ că, în Hotărârea Shevill, Curtea a statuat că o acţiune în despăgubiri pentru un prejudiciu la adresa reputaţiei cauzat de un ziar poate fi introdusă în faţa instanţelor din statul membru de stabilire a editorului, precum şi din locul de distribuire a ziarului.

74. În Hotărârea eDate, Curtea a adăugat o a treia normă de competenţă specială: centrul intereselor reclamantului. Ceea ce este important este faptul că Curtea a confirmat de asemenea aplicabilitatea normei de competenţă bazate pe distribuţie din Hotărârea Shevill în ceea ce priveşte acţiunile apărute în contextul unui prejudiciu despre care se susţine că a fost cauzat prin internet. La fel ca în Hotărârea Shevill, competenţa internaţională respectivă rămâne limitată la prejudiciul produs pe teritoriul naţional în cauză.

75. Cu toate acestea, în Hotărârea Shevill, această abordare de tip „mozaic” a fost construită pe baza unei distribuţii limitate, prin definiţie, de exemplare tipărite ale unui anumit ziar într-un anumit stat membru. Ideea distribuţiei teritoriale pare, prin urmare, să fie compatibilă cu o competenţă internaţională limitată din punct de vedere teritorial asupra cererii de despăgubiri din această cauză.

76. Problema cu această normă specifică de competenţă specială este aceea că internetul funcţionează într-un mod foarte diferit. Informaţiile publicate online sunt accesibile instant şi peste tot. În principiu, nu există delimitări geografice⁴⁸. Cu siguranţă, se pot aduce argumente referitoare la acces şi la limba în care sunt furnizate informaţiile, evaluându-se aspectul dacă în configuraţia unui caz particular informaţiile ar fi putut sau nu ar fi putut să fie înţelese în mod rezonabil. Cu toate acestea, odată cu dezvoltarea traducerii automate şi cu publicarea informaţiilor, mai mult ca oricând, în limbile de circulaţie internaţională, aceste preocupări nu mai sunt poate atât de semnificative ca la început.

77. În opinia noastră, originea problemei actuale este reprezentată de extinderea automată a abordării de tip „mozaic” din Hotărârea Shevill la cererile legate de internet din Hotărârea eDate, care poate că nu au luat pe deplin în considerare diferenţele semnificative dintre cele două tipuri de mediu. Acest lucru se traduce într-un număr de probleme structurale şi operaţionale. Vom evidenţia trei dintre acestea.

78. În primul rând, „extinderea Hotărârii Shevill în mediul online” înseamnă în esenţă acordarea competenţei unui număr mare de jurisdicţii simultan, 28 în cadrul Uniunii Europene. Informaţiile sunt accesibile în mod instant în toate statele membre. Astfel cum a subliniat avocatul general Cruz Villalón în Concluziile prezentate în cauza eDate, în timp ce numărul şi originea accesărilor pe o anumită pagină de internet poate indica impactul în cadrul unui anumit teritoriu, acestea nu constituie un criteriu fiabil pentru măsurarea distribuţiei informaţiilor specifice pe internet⁴⁹. Prin urmare, chiar şi o singură accesare conduce la concluzia că se produce o „distribuţie” în sensul Hotărârii Shevill şi pune forul la dispoziţia reclamantului.

79. O astfel de multitudine de foruri care rezultă în urma aplicării criteriului distribuţiei este foarte dificil de pus în concordanţă cu obiectivul de predictibilitate a normelor de competenţă şi bună administrare a justiţiei consacrat în considerentul (15) al Regulamentului nr. 1215/2012⁵⁰.

⁴⁷ Mai sus, punctul 28 din prezentele concluzii.

⁴⁸ Pentru o interpretare similară şi o sursă de inspiraţie comparativă, a se vedea de exemplu Dow Jones şi Company Inc/Gutnick [2002] HCA 56, punctul 113 (Înalta Curte australiană). A se vedea de asemenea hotărârea Curţii Federale de Justiţie germane din 2 martie 2010 în VI ZR 23/09.

⁴⁹ Concluziile avocatului general Cruz Villalón prezentate în cauzele conexe eDate Advertising şi alţii (C-509/09 şi C-161/10, EU:C:2011:192, punctul 50).

⁵⁰ În acest sens, a se vedea de exemplu Garber, T., „Die internationale Zuständigkeit für Klagen aufgrund einer Persönlichkeitsrechtsverletzung im Internet”, ÖJZ, 2012, p. 108 şi urm. Pentru poziţia contrară, a se vedea de exemplu Mankowski, P., „Kommentar zu Art. 5 EuGVVO”, în EWIR 2011, p. 743 şi 744.

80. În al doilea rând, pe lângă multitudinea de foruri, există de asemenea o *fragmentare* considerabilă a acțiunilor în cadrul acestor foruri: fiecare dintre cele 28 de foruri posibile vor fi competente pentru acordarea de despăgubiri limitate la teritoriul național în cauză. O astfel de repartizare a prejudiciului este, având în vedere mediul specific al internetului, dificil dacă nu chiar imposibil de realizat⁵¹.

81. De asemenea, este dificil de înțeles cum ar putea fi coordonate astfel de acțiuni multiple între ele și cum ar putea fi acestea corelate cu alte mecanisme prevăzute de Regulamentul nr. 1215/2012 care vizează raționalizarea desfășurării procedurilor, cum ar fi litispendența⁵² sau conexarea⁵³ acțiunilor strâns legate între ele (sau cu principiul autorității de lucru judecat).

82. În ceea ce privește norma privind litispendența, s-ar putea produce un efect de blocare între două (și până la 28 de) acțiuni limitate din punct de vedere teritorial deoarece acestea se referă la aceleași informații prejudiciabile a căror ștergere ar fi solicitată împreună cu acordarea de despăgubiri? Ar depinde aplicabilitatea acestei norme de tipul de măsură corectivă solicitată? Cum ar funcționa aceasta în prezența unei acțiuni „integrale” și a mai multor acțiuni „parțiale”, limitate din punct de vedere teritorial? De asemenea, se poate pune întrebarea care ar fi efectul autorității de lucru judecat atașate unei hotărâri pronunțate cu privire la totalitatea despăgubirilor de către, de exemplu, instanța din locul unde se află centrul intereselor reclamantului, în legătură cu o posibilă acțiune ulterioară în despăgubire în temeiul uneia sau mai multor competențe parțiale?

83. În mod sigur, prezenta cauză nu se referă la aceste elemente specifice. Cu toate acestea, potențialele implicații (ne)practice ale acestora ar trebui avute în vedere în momentul analizării funcționării unei norme de competență care acordă în esență competență instanțelor din 28 de state membre diferite.

84. În al treilea rând, există de asemenea interacțiunea dintre domeniul de aplicare al competenței și tipul de măsură corectivă solicitată, abordată în mod specific în prezenta cauză. Jurisprudența Shevill-eDate a stabilit în mod clar că o competență poate fi „deplină” (atunci când aceasta se bazează pe centrul intereselor sau pe sediul/domiciliul pârâtului) sau „limitată din punct de vedere teritorial” (bazată pe distribuție). Totuși, această flexibilitate în ceea ce privește domeniul de aplicare al competenței a fost conferită în mod explicit numai în legătură cu acțiunile în despăgubire. Astfel de acțiuni sunt, prin natura lor, ajustabile din punct de vedere cantitativ. Acest lucru ar putea însă să nu fie valabil în cazul altor măsuri corective solicitate, cum ar fi ordinul de obligare la rectificarea sau ștergerea informațiilor. Această măsură corectivă este, prin natura sa, indivizibilă. Acest aspect constituie pilonul central al celei de a treia întrebări adresate de instanța națională. Vom reveni la aceasta mai detaliat mai jos, în secțiunea C din prezentele concluzii.

85. În concluzie, funcționarea practică a versiunii „online” a Hotărârii Shevill pare să fie problematică. În această etapă însă, este poate oportun să facem un pas înapoi și să analizăm nu detaliile practice, ci posibilele valori directoare și interese aflate în joc. Ale cui interese ar putea servi o astfel de proliferare a normelor speciale de competență? Cui au fost destinate acestea?

51 Discuția academică apărută ca răspuns la Hotărârea eDate a recunoscut printre altele dificultățile legate de „separarea matematică a insultelor în părți teritoriale” astfel cum s-a prevăzut în Hotărârea Shevill. A se vedea Pichler, P., „Forum-Shopping für Opfer von Persönlichkeitseingriffen im Internet? Das EuGH-Urteil eDate Advertising gegen X und Martinez gegen MGN (C-509/09 und C-161/10)”, MR, 2011, p. 365 și urm.

52 Și anume acțiuni care implică aceeași cauză, între aceleași părți, însă în instanțe din state membre diferite. A se vedea secțiunea 9 din capitolul II din Regulamentul nr. 1215/2012.

53 A se vedea articolul 8 din Regulamentul nr. 1215/2012.

86. Cu siguranță, se poate discuta dacă abundența forurilor este în interesul funcționării sistemului ca atare. Trebuie amintit că norma de competență prevăzută la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012 este o expresie a obiectivului unei bune administrări a justiției deoarece conferă competență unei instanțe care are o *legătură strânsă* cu acțiunea specifică⁵⁴. Astfel cum s-a explicat deja⁵⁵, respectiva normă de competență nu este destinată protejării părții defavorizate. Prin urmare, atât interesele reclamantului, cât și cele ale pârâtului ar trebui avute în vedere în același mod.

87. Cu toate acestea, chiar dacă s-ar presupune că o astfel de multitudine a competențelor ar proteja reclamantul, se poate afirma că interesele reclamantului sunt bine protejate ca urmare a posibilității de a alege dintre mai multe foruri, inclusiv un număr mare de foruri parțiale?

88. Considerăm că răspunsul este negativ. Situația reclamantului este deja îmbunătățită prin posibilitatea de a acționa în judecată pârâtul în fața propriului for al reclamantului, stabilit pe baza centrului intereselor sale, astfel cum s-a întâmplat în Hotărârea eDate⁵⁶. În cazul în care, în cadrul acestui for propriu, reclamantul poate solicita integralitatea prejudiciului pretins, ar exista vreun stimulent rezonabil pentru a încerca obținerea de despăgubiri „parțiale” în alte state? Nu vedem cum dispunerea de alte 27 de jurisdicții ar fi în folosul vreuneia dintre părți, în afară de posibilitatea evidentă oferită reclamantului de a hărțui pârâtul cu acțiuni opresive în jurisdicții paralele. Riscul de hărțuire a fost deja notat în legătură cu Hotărârea Shevill⁵⁷. Însă acesta devine, într-adevăr, destul de evident în era internetului.

89. Astfel, în timp ce multitudine actuală a forurilor poate fi percepută, la prima vedere, ca înclinând balanța în favoarea reclamantului, este dificil de susținut faptul că acest lucru servește cu adevărat vreuneia dintre părți. Din motivele prezentate mai sus, aceasta poate genera dificultăți procedurale ambelor părți. În special, pârâtul pierde orice posibilitate de a prevedea în care stat membru poate fi acționat în judecată.

90. În concluzie, extinderea abordării de tip „mozaic” din Hotărârea Shevill la declarațiile presupus calomnioase publicate pe internet generează o multiplicare a forurilor care nu servește interesului legitim al niciuneia dintre părți și care este contrară obiectivelor de predictibilitate și bună administrare a justiției.

2. Alternativa mai restrânsă

91. Sugestia pe care o propunem în această secțiune este de a readuce normele de competență judiciară pentru declarațiile calomnioase bazate pe internet la rădăcinile răspunderii extracontractuale/delictuale din Regulamentul nr. 1215/2012 și posibil mai aproape de acestea, limitând competența specială la două situații: locul în care s-a produs *evenimentul cauzator* al prejudiciului și *locul unde s-a produs prejudiciul*. Această din urmă normă de competență ar fi definită ca vizând locul în care reputația reclamantului a fost cel mai puternic afectată. Acesta este locul centrului intereselor sale.

54 A se vedea mai sus nota de subsol 8.

55 A se vedea punctul 64 de mai sus.

56 O parte din doctrină a sugerat că respectivul *forum actoris* înclină deja în mod necuvenit balanța în favoarea reclamantului. A se vedea mai sus nota de subsol 18.

57 Briggs, A., „The Brussels Convention”, *Yearbook of European Law*, 1995, vol. 15, ediția întâi, p. 487-514.

a) Testul redefinit

92. În conformitate cu norma prevăzută la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012, competența este atribuită „instanțelor de la locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă”. Acesta acoperă atât (i) locul evenimentului *cauzator* al prejudiciului, cât și (ii) locul unde *s-a produs* prejudiciul⁵⁸. Cum ar fi verificate aceste două norme de competență în legătură cu declarațiile calomnioase publicate pe internet?

93. *Prima* posibilitate se referă la locul de unde provine informația („*evenimentul cauzator al prejudiciului*”). Astfel cum a precizat Curtea, această posibilitate se va suprapune frecvent cu norma generală de competență judiciară referitoare la domiciliul pârâtului prevăzută la articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1215/2012⁵⁹. În mod logic, există o mare probabilitate ca pârâtul să divulge și de asemenea să controleze informațiile din locul unde are domiciliul. Tot în acest loc poate fi pus în aplicare ordinul legal în vederea corectării sau a ștergerii conținutului online prejudiciabil.

94. Astfel, „*evenimentul cauzator*” se referă la locul persoanei sau al persoanelor care controlează informațiile, nu la locul unde a fost efectiv creat substratul fizic sau virtual al informațiilor. În Hotărârea Shevill, în mod implicit, Curtea nu a considerat locul unde a fost tipărit în mod fizic ziarul ca fiind locul unde s-a produs „*evenimentul cauzator al prejudiciului*”. În schimb, Curtea s-a axat pe domiciliul editorului. În opinia noastră, această paralelă cu Hotărârea Shevill trebuie susținută: situarea fizică a serverului sau a serverelor respective unde sunt stocate informațiile nu ar trebui să fie relevantă. Elementul-cheie este cine poate accesa conținutul, prin asta însemnând cine este responsabil, în mod normal⁶⁰, de publicarea și modificarea conținutului informațiilor online⁶¹.

95. *A doua* posibilitate se referă la locul unde *s-a produs prejudiciul*. Prezenta cauză se referă la presupuse prejudicii aduse reputației unei persoane juridice. Este probabil ca prejudiciul să fie suferit în locul unde persoana respectivă își desfășoară activitatea sau este în alt mod activă din punct de vedere profesional.

96. În cazul în care s-ar renunța la abordarea de tip „mozaic” din Hotărârea Shevill⁶², locul unde s-a produs prejudiciul ar fi limitat la o singură jurisdicție. Întrucât reputația reclamantului este cea protejată, acesta ar trebui să fie locul unde respectiva reputație protejată a fost atinsă cel mai puternic. La rândul său, este foarte probabil ca acest loc să fie cel unde persoana, fizică sau juridică, are centrul intereselor sale. Un astfel de loc ar reprezenta, prin urmare, locul adevăratului centru al litigiului, la care ar trebui să conducă în mod adecvat un temei special de atribuire a competenței, bazat pe legătura cea mai strânsă.

97. Ar exista astfel două foruri posibile deschise reclamantului. Primul ar fi domiciliul pârâtului în conformitate cu norma generală prevăzută la articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1215/2012, care corespunde de asemenea locului de origine a prejudiciului. Al doilea ar fi centrul intereselor reclamantului, care corespunde locului unde s-a produs prejudiciul. Ambele foruri ar conferi instanței competente competență *deplină* să se pronunțe cu privire la integralitatea despăgubirilor solicitate și la toate măsurile corective disponibile în temeiul legilor naționale respective, inclusiv cu privire la un posibil ordin de obligare, după caz.

⁵⁸ A se vedea mai sus nota de subsol 8.

⁵⁹ Hotărârea din 7 martie 1995, Shevill și alții (C-68/93, EU:C:1995:61, punctul 26), făcând trimitere la articolul 2 din Convenția de la Bruxelles, predecesorul articolului 4 din Regulamentul nr. 1215/2012.

⁶⁰ Prin urmare, cine este, în principal, responsabil pentru conținutul informațiilor, lăsând la o parte eventuala posibilitate de obligare a administratorului serverului (în cazul în care acesta este diferit de editor) sau a furnizorului de servicii de internet de a bloca accesul la informațiile respective.

⁶¹ De asemenea întrucât publicarea de conținut online este deseori efectuată de pe servere multiple, localizate în locuri diferite sau chiar jurisdicții diferite.

⁶² Din motivele expuse în detaliu mai sus, punctele 77-90 din prezentele concluzii.

98. Această sugestie de limitare urmărește un dublu obiectiv. În primul rând, aceasta recunoaște și acoperă situația persoanei prejudiciate, care poate aduce autorul acțiunii ilicite în fața instanței sale și îl poate acționa în justiție pentru integralitatea prejudiciilor suferite. În al doilea rând, aceasta promovează obiectivul unei bune administrări a justiției, întrucât conferă competență instanțelor din statul membru unde există cea mai strânsă legătură cu centrul intereselor reclamantului și care cunosc cel mai bine situația reclamantului. Prin urmare, acestea vor fi cele mai în măsură să evalueze impactul global al întregului prejudiciu cauzat.

b) Localizarea centrului intereselor

99. Întrebarea-cheie rămasă este cum ar trebui să se stabilească în continuare *centrul intereselor* atât pentru persoanele fizice, cât și pentru cele juridice?

100. Stabilirea acestui loc va depinde, prin natura sa, de fiecare caz în parte, cu accent pe *două elemente* în special: situația de fapt și cea socială a reclamantului considerate *în contextul* naturii declarației particulare în cauză. Primul element analizează situația specifică a reclamantului. Al doilea analizează modul în care situația respectivă ar fi putut sau nu ar fi putut fi afectată de declarația controversată.

101. Această dublă evaluare va trebui să fie efectuată în mod necesar în legătură cu *fiecare* acțiune *concretă*. Prin definiție, o astfel de evaluare nu poate fi efectuată *in abstracto*, independent de tipul și natura acțiunii specifice în cauză⁶³. Aceasta va viza să ofere competență instanței situate în centrul de gravitate al litigiului respectiv. Instanța respectivă va cunoaște, prin urmare, cel mai bine situația reclamantului, precum și efectele care pot apărea în mod rezonabil pe teritoriul statului membru respectiv și eventual în afara acestuia.

102. Atunci când se urmărește să se prevadă, în general, locul unde este probabil să fie resimțit impactul unei declarații calomnioase de către *persoanele fizice*, Curtea a stabilit în Hotărârea eDate că centrul intereselor reclamantului corespunde statului membru unde acesta are reședința obișnuită. Curtea a considerat că acesta poate fi de asemenea un alt stat membru cu care poate fi stabilită o legătură deosebit de strânsă prin intermediul altor factori, cum ar fi desfășurarea unei activități profesionale⁶⁴. În funcție de situația specifică a reclamantului, acesta poate, așadar, să fie un alt loc, cum ar fi cel în care reclamantul își are cercul de prieteni, familia și așa mai departe.

103. Criteriul reședinței obișnuite poate servi, cu siguranță, drept un bun punct de plecare pentru evaluarea faptelor în legătură cu centrul intereselor persoanelor fizice. Acest punct de plecare trebuie însă să fie verificat în lumina declarației concrete în cauză, întrucât, în mod firesc, anumite informații ar putea să nu aibă același efect asupra vieții profesionale și asupra vieții personale a unei persoane, iar efectul ar putea să nu fie limitat la un singur stat membru.

104. În ceea ce privește centrul intereselor *persoanelor juridice*, în acest caz este probabil ca prejudiciul să se producă în mod specific în legătură cu activitatea profesională a acestora. În cazul unei persoane juridice cu scop lucrativ, și anume o societate, jurisdicția poate să corespundă statului membru unde aceasta obține cea mai mare cifră de afaceri. În cazul organizațiilor fără scop lucrativ, aceasta poate fi locul unde se află majoritatea „clientilor” acestora (în cea mai largă accepțiune a cuvântului). În ambele cazuri, un astfel de stat membru poate fi cel în care prejudiciile aduse reputației și, prin urmare, existenței profesionale a acestora vor fi resimțite cel mai puternic.

⁶³ Ținând cont, prin urmare, de situațiile în care centrul (obiectiv) al intereselor unui reclamant se află în statul membru X, însă natura acțiunii are un caracter foarte specific, legat de o situație foarte concretă sau unică din statul membru Y și pur și simplu nu este susceptibilă să prejudicieze reputația reclamantului în statul membru X.

⁶⁴ Hotărârea din 25 octombrie 2011, eDate Advertising și alții (C-509/09 și C-161/10, EU:C:2011:685, punctul 49).

105. Instanța de trimitere ridică problema dacă locația centrului intereselor unei persoane juridice ar trebui să țină seama de locul în care este stabilită persoana în cauză⁶⁵. Această sugestie pare să fie inspirată de o analogie cu locul de reședință în cazul persoanelor fizice menționată de Curte în Hotărârea eDate.

106. Atunci când se caută paralelisme cu privire la aspectul dacă locul de stabilire joacă un rol în atribuirea competenței internaționale, ar putea fi stabilită o analogie (sau, de fapt, mai curând un contrast) cu conceptul de „centru al intereselor principale”, care reprezintă într-adevăr elementul esențial al normelor de competență judiciară prevăzute în Regulamentul privind insolvența⁶⁶.

107. În contextul regulamentului respectiv, centrul intereselor principale corespunde locului în care debitorul conduce în mod obișnuit administrarea intereselor sale și care poate să fie verificat de către terți. În cazul unei persoane juridice, se presupune că centrul intereselor principale corespunde sediului social. În cazul unui particular, acesta este punctul principal de activitate (dacă persoana respectivă exercită o activitate economică independentă) sau reședința obișnuită a acestuia (în toate cazurile, până la proba contrarie și cu condiția ca sediul, punctul principal de activitate sau reședința obișnuită să nu fi fost mutate într-un alt stat membru în cele trei sau șase luni anterioare solicitării de deschidere a procedurilor de insolvență).

108. Centrul intereselor principale al unui debitor determină în continuare competența internațională a instanței de a iniția așa-numita procedură principală de insolvență. Centrul intereselor principale este definit, așadar, prin referire la debitor, care, în contextul procedurilor de insolvență, este echivalent cu pârâtul.

109. Prin urmare, faptul că sediul social este considerat punctul de plecare în stabilirea centrului intereselor principale al unei persoane juridice (și, prin urmare, faptul că instanța este competentă să inițieze așa-numita procedură „principală” de insolvență) nu reprezintă o abatere majoră de la norma clasică implicită de competență, astfel cum este consacrată la articolul 4 din Regulamentul nr. 1215/2012.

110. În schimb, centrul intereselor dezvoltat în Hotărârea eDate se referă la reclamant. Astfel cum a subliniat Comisia, în principiu, în această privință se inversează logica principală pe care se bazează normele de competență. Aceasta deoarece se oferă reclamantului posibilitatea de a invoca *forum actoris*⁶⁷, regulă altfel rezervată în regulament „părților defavorizate”⁶⁸.

111. Prin urmare, în contextul deciziei cu privire la centrul intereselor în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012, locul de stabilire sau domiciliul unei persoane juridice poate fi luat în considerare ca unul dintre elementele factuale. Acesta nu este însă, cu siguranță, un element decisiv.

65 Trebuie reamintit faptul că articolul 63 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1215/2012 prevede că, „[i]n sensul prezentului regulament, o societate sau altă persoană juridică sau o asocieră de persoane fizice sau juridice are domiciliul în locul unde aceasta își are: (a) sediul statutar; (b) administrația centrală sau (c) punctul principal de activitate”.

66 A se vedea articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2015/848 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 mai 2015 privind procedurile de insolvență (JO 2015, L 141, p. 19). A se vedea precedentul articol 3 alineatul (1), similar, însă mai puțin nuanțat, din Regulamentul (CE) nr. 1346/2000 al Consiliului din 29 mai 2000 privind procedurile de insolvență (JO 2000, L 160, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 1, p. 143).

67 Preocuparea privind faptul că reclamantului în materie extracontractuală/delictuală i se va oferi *forum actoris* a fost deja exprimată în urma Hotărârii Shevill. A se vedea Briggs, A., „The Brussels Convention”, *Yearbook of European Law*, 1995, vol. 15, ediția întâi, p. 487-514. Aceasta a fost discutată pe larg ca răspuns la hotărârea pronunțată în cauza eDate. A se vedea mai sus nota de subsol 18.

68 A se vedea în acest sens punctul 64 din prezentele concluzii.

112. Astfel cum s-a menționat deja, locația centrului intereselor este factuală și contextuală, vizând identificarea locului în care s-a resimțit cel mai mult prejudiciul la adresa reputației unei persoane juridice. Aceasta va corespunde domiciliului persoanei juridice numai în cazul în care activitățile sale profesionale principale sunt localizate de asemenea în statul membru respectiv. Cu toate acestea, în cazul în care nu sunt desfășurate activități profesionale în statul membru respectiv și dacă reclamantul nu are nicio cifră de afaceri pe respectivul teritoriu, acest lucru nu poate să conducă la stabilirea faptului că centrul intereselor sale se află în statul membru respectiv.

113. Astfel, pentru a stabili centrul intereselor persoanelor juridice, factorii relevanți pot fi activitatea comercială principală sau alte activități profesionale, care la rândul lor vor fi stabilite cel mai exact prin referire la cifra de afaceri sau numărul de clienți sau alte contacte profesionale. Sediul poate fi luat în considerare, ca unul dintre elementele factuale, însă nu izolat. Spre deosebire de persoanele fizice, nu este un lucru neobișnuit ca entitățile juridice să își stabilească sedii sociale fără să existe vreo legătură materială cu teritoriul respectiv.

114. Considerarea reședinței ca fiind criteriul relevant pare să fie pe deplin justificată pentru reclamantii care sunt persoane fizice și a căror reputație a fost afectată, fără vreo legătură specială cu activitatea lor profesională. Statul membru de reședință al unei astfel de persoane poate fi într-adevăr locul unde se află structura socială și profesională a acesteia.

115. În afara acestei situații, nu se poate exclude nici posibilitatea ca o persoană fizică să își stabilească reședința obișnuită într-un stat membru, în timp ce adevărata viață a acesteia (profesională, personală sau chiar ambele) să fie în alt stat membru.

116. Acest lucru ne conduce la următoarea observație finală: ar trebui să fie recunoscut în mod clar faptul că, atât în cazul persoanelor fizice, cât și în cel al persoanelor juridice, ar putea exista mai multe centre ale intereselor cu privire la o anumită acțiune. După efectuarea tuturor evaluărilor (factice și contextuale), este posibil să existe, pur și simplu, mai multe centre ale intereselor cu privire la o anumită acțiune.

117. Într-un astfel de caz, reclamantului îi revine sarcina de a alege și de a sesiza instanța din unul dintre statele membre respective. Cu toate acestea, întrucât competența bazată pe centrul intereselor este o competență „deplină”, prin exercitarea acestei opțiuni se va declanșa mecanismul litispendenței, excluzând posibilitatea acționării în instanță în altă parte în timp ce prima acțiune este în curs de soluționare.

c) Concluzie intermediară

118. Având în vedere cele de mai sus, propunem Curții să răspundă la cea de a doua și la cea de a treia întrebare preliminară după cum urmează: articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012 trebuie interpretat în sensul că o persoană juridică ale cărei drepturi referitoare la personalitate ar fi fost încălcate prin publicarea de informații pe internet poate, în ceea ce privește întregul prejudiciu care i-a fost cauzat, să inițieze proceduri în fața instanțelor din statul membru în care se află centrul intereselor respectivei persoane juridice.

Centrul intereselor unei persoane juridice se află în statul membru în care persoana își desfășoară principalele activități profesionale, cu condiția ca presupusele informații prejudiciabile să fie susceptibile să afecteze situația profesională a acesteia.

C. Competența pentru emiterea unui ordin de rectificare și de ștergere a presupuselor informații prejudiciabile

119. În ultima parte a acestor concluzii, vom reveni la aspectul ridicat de prima întrebare preliminară: în cazul în care se menține abordarea de tip „mozaic” din Hotărârea Shevill cu privire la competența internațională pentru prejudiciile limitate din punct de vedere teritorial, conferă aceasta instanței naționale competența de a emite un ordin transfrontalier cum este cel solicitat în acțiunea principală? Cu alte cuvinte, în cazul în care competența instanțelor estoniene este *limitată* la prejudiciul cauzat reclamantei pe teritoriul estonian, pot acestea să emită un ordin de obligare a pârâtului în Suedia să corecteze și să șteargă informațiile prejudiciabile în *integralitatea lor*?

120. Ca un punct preliminar, trebuie notat faptul că nu este complet clar dacă măsura corectivă solicitată de reclamantă constituie o *măsură provizorie* sau un *ordin* emis ca parte a deciziei asupra fondului. În timp ce prima vizează o soluție provizorie în așteptarea soluționării procedurii pe fond, cea din urmă face parte din decizia definitivă asupra fondului.

121. Această distincție are consecințe asupra testului care trebuie efectuat în vederea stabilirii competenței internaționale⁶⁹, precum și asupra regimului de recunoaștere și executare a hotărârilor judecătorești⁷⁰.

122. Cu toate acestea, astfel cum a fost clarificat în ședință, se pare că ordinul solicitat se dorește a fi parte din decizia asupra fondului. Prin urmare, vom presupune că astfel stau lucrurile.

123. În cazul în care Curtea ar da curs sugestiei noastre cu privire la a doua și la a treia întrebare preliminară, răspunsul la prima întrebare preliminară devine redundant. Întrucât nu ar mai exista o limitare teritorială, după modelul Hotărârii Shevill, a competenței cu privire la despăgubirile solicitate, nu ar exista nici aspectul referitor la disonanța dintre domeniul de aplicare al competenței și măsurile corective solicitate. Cu alte cuvinte, instanța stabilită a fi competentă pentru întreaga acțiune în despăgubire va fi de asemenea competentă să utilizeze întreaga gamă de măsuri corective individuale de care dispune în temeiul legislației naționale, inclusiv ordine.

124. În cazul în care Curtea consideră totuși oportună menținerea abordării de tip „mozaic” din Hotărârea Shevill, prima întrebare preliminară adresată de instanța de trimitere rămâne deosebit de relevantă. Pentru a acorda Curții tot sprijinul posibil, în cele ce urmează vom prezenta un răspuns concis la această întrebare.

125. Abordarea de tip „mozaic” din Hotărârea Shevill ridică întrebarea referitoare la modalitatea de adaptare a competenței limitate din punct de vedere teritorial asupra acțiunii în despăgubire la măsura corectivă unitară și, prin natura sa, indivizibilă care este solicitată. Ar fi posibilă limitarea instanței competente în ceea ce privește *tipurile de* măsuri corective pe care aceasta le poate adopta ulterior stabilirii competenței internaționale a acesteia de a soluționa o acțiune în materie delictuală? Sau, dacă nu, ar fi posibilă limitarea, într-o oarecare măsură, a sferei sau a *extinderii unei* astfel de măsuri corective?

69 A se vedea articolul 35 din Regulamentul nr. 1215/2012. Dispoziția respectivă confirmă posibilitatea (existentă anterior) ca o instanță să adopte măsuri provizorii chiar dacă instanța respectivă nu are competența să judece cauza pe fond. Curtea a statuat în acest context că instanțele pot să dispună ordine provizorii, cu condiția să existe „o legătură reală între obiectul măsurilor urmărite și competența teritorială a [...] instanței sesizate în legătură cu respectivele măsuri”. Hotărârea din 17 noiembrie 1998, Van Uden (C-391/95, EU:C:1998:543, punctul 40). Articolul 35 constituie, prin urmare, o normă specifică suplimentară de competență care există în paralel cu alte norme prevăzute în același regulament. A se vedea în acest sens Concluziile avocatului general Cruz Villalón prezentate în cauza Solvay (C-616/10, EU:C:2012:193, punctul 46).

70 A se vedea considerentul (33) și articolul 42 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012. A se vedea Hotărârea din 21 mai 1980, Denilauler (125/79, EU:C:1980:130, punctele 16-18).

126. Nu considerăm că există vreo posibilitate sau vreun temei juridic pentru a proceda astfel. Dacă, ipotetic vorbind, s-ar stabili că acțiunea reclamantei este întemeiată și că instanțele estoniene au competență internațională în ceea ce privește prejudiciul cauzat reclamantei în Estonia, considerăm că instanța respectivă va fi de asemenea competentă să emită măsura corectivă solicitată, cu condiția ca o astfel de măsură corectivă să existe în temeiul legislației naționale. Acest lucru se datorează naturii unitare a sursei prejudiciului pretins în prezenta cauză. Există o singură pagină de internet. Aceasta pur și simplu nu poate fi rectificată sau ștearsă doar „proporțional” cu prejudiciul suferit pe un anumit teritoriu.

127. Pentru a ilustra mai bine acest punct, se poate lua drept exemplu o dispută la nivelul unui cartier. Imaginați-vă că rezervorul pentru ape uzate al vecinului meu curge. Apa uzată din rezervorul respectiv afectează un număr de locuitori din sat. De asemenea, apa uzată se infiltrează în grădina mea, infectând și, prin urmare, distrugându-mi îndrăgitele legume bio pe care le-am cultivat cu greu, însă cu succes. În cazul în care eu sau oricare dintre ceilalți vecini afectați am fi obligați să mergem în instanță, întrucât discuțiile cu vecinul nu au nicio finalitate, am solicita, în mod firesc, obligarea vecinului la repararea rezervorului pentru ape uzate și la oprirea scurgerilor. Acest lucru va fi însă, prin definiție, în beneficiul tuturor. Este dificil de conceput că vecinul va fi obligat să oprească scurgerea numai în procentul care ar corespunde matematic ponderii reprezentate de prejudiciile aduse legumelor mele bio din prejudiciile globale cauzate tuturor locuitorilor satului.

128. În contextul prezentei cauze, în cazul în care s-ar stabili că reclamanta își poate formula acțiunea în fața instanțelor estoniene cu privire la prejudiciul care s-a produs în Estonia, întrebarea devine: competența parțială a acestor instanțe ar fi reflectată și ar putea fi reflectată de asemenea la nivelul competenței parțiale de a emite un ordin? I s-ar putea solicita pârâtului, în mod rezonabil, să corecteze o parte *proporțională* din informațiile și comentariile despre care se susține că ar fi prejudiciabile? Dacă da, cum ar urma să fie stabilită partea respectivă? I s-ar solicita pârâtului să șteargă doar o parte proporțională a informațiilor? Sau doar o parte a comentariilor?

129. Astfel de considerații mai degrabă absurde indică în mod clar un singur răspuns posibil: dacă o instanță dintr-un stat membru este competentă să soluționeze acțiunea extracontractuală/delictuală în despăgubiri, aceasta ar trebui să fie îndreptățită de asemenea să se pronunțe cu privire la toate măsurile corective care sunt disponibile în temeiul legislației naționale⁷¹. Aceasta conduce însă la un alt tip de problemă: dacă toate cele 28 de instanțe potențial competente ar avea de asemenea competență să emită ordine, atunci există probabilitatea să se emită ordine multiple formulate în moduri diferite și adresate pârâtului cu privire la aceeași conduită pe care acesta va trebui să o întreprindă sau de la care va trebui să se abțină.

130. Astfel cum reiese din analiza din secțiunea B a prezentelor concluzii, acestea și alte aspecte practice ne conduc la recomandarea pe care o facem Curții de a limita competența internațională asupra acțiunilor în materie delictuală legate de internet la două criterii de competență specială. Instanțele naționale competente în temeiul acestor două criterii de competență ar avea ulterior competență deplină atât în ceea ce privește stabilirea și acordarea de despăgubiri, cât și în ceea ce privește oricare alte măsuri corective disponibile acestora în temeiul legislației naționale, inclusiv ordine.

⁷¹ Bineînțeles, cu excepția cazului în care s-ar preciza că respectiva competență de tip „mozaic” în stilul Shevill îndreptățește o instanță națională să emită doar decizii privind cererile de despăgubiri (și anume compensații pecuniare) și nimic altceva. Cu toate acestea, ar fi dificil de înțeles care ar putea fi temeiul juridic pentru o limitare atât de dramatică a competenței instanțelor naționale, precum și modul în care instanțele naționale ar putea în acest caz să desfășoare proceduri în care competențele lor în acest sens ar fi efectiv eliminate într-o astfel de măsură.

V. Concluzie

131. Având în vedere cele de mai sus, propunem Curții să răspundă la a doua și la a treia întrebare preliminară adresate de Riigikohus (Curtea Supremă, Estonia) după cum urmează:

- „Articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (reformare) trebuie interpretat în sensul că o persoană juridică ale cărei drepturi referitoare la personalitate ar fi fost încălcate prin publicarea de informații pe internet poate, în ceea ce privește întregul prejudiciu care i-a fost cauzat, să inițieze proceduri în fața instanțelor din statul membru în care se află centrul intereselor sale.
- Centrul intereselor unei persoane juridice se află în statul membru în care persoana respectivă își desfășoară principalele activități profesionale, cu condiția ca presupusele informații prejudiciabile să fie susceptibile să afecteze activitățile sale profesionale în statul membru respectiv.”